

Elica Nikolovska
Mr. Atanas Nikolovski

Štip

IZVIRNA DELA MAKEDONSKIH MLADINSKIH PISATELJEV V LETU 1974

Bužarovska Vera: Akčilnica. Skopje, Mislja 1974. 96 str. 8°.

Povest *Krčma* se tematsko veže na mestno okolje v prvih mesecih okupacije. Za ta čas so značilni psihološka napetost, negotovost, vsakdanje blokade, preiskave, straže, aretacije, pregoni, beda in krivice vseh vrst.

V središču dogajanja so trije otroci ulice: Sami — temnopolt, zapuščen, na videz samozavesten, nepismen deček, a dober, čist in zvest prijatelj; Leon — kodrast, preplašen majhen Žid z mehkim srcem, sirotek, katerega mati je služkinja; in Oli — revna, odkritosrčna, bistra, izrazito živahna, jezikava, do kraja uporna deklica (v bistvu avtorica), ki ima očeta v internaciji.

Te tri otroke — junake povesti — povezuje skupno socialno poreklo: rastejo bosonogi in lačni, vsi trije delajo »za ljubi kruhek« v krčmi. Življenje jih je že zgodaj poučilo, da morajo biti trdi, če hočejo preživeti. Vojna je prisotna v njihovih mislih in čustvih. V zavesti otrok se nenehno poraja čuden nemir. »Svet je mešana dobrega in zla... razdelil si svet na revne in bogate, na grde in lepe,« protestira Oli. Preganjanje Židov je samo dokaz več za to.

Socialni aspekt povesti deluje izvirno in osvetljuje psihologijo otrok vistem težavnem času.

Mercan Hasan: Resimlerde dünya. Vo crtežite svet. Prepesnil İlhami Emin. Skopje, Kultura 1974. 57 str. 8°. Dvojezična izdaja v turščini in makedonščini.

Hasan Mercan je mlad pisatelj turške narodnosti. Doslej je izdal enajst

knjig, od tega šest za otroke. Njegova dela so naletela na topel sprejem pri bralcih in pri kritiki. To še posebej velja za roman *Jurukot Osman* (Juruk Osman) in delo *Zoltiot Jusuf* (Rumeni Jusuf), za katera je prejel nagrado Prvi maj.

Uspeh sočasnega izida otroške zbirke *Mumin* v turškem in makedonskem jeziku je bil spodbuda za nadaljevanje takšne prakse. Tudi pesniška zbirka *Vo crtežite svet* (Svet na risbah) je izšla paralelno v turškem jeziku in v makedonskem prevodu. V nizu pesmi o malem Barišu (v prevodu Mirko) — o njegovih sanjah, novoletnih željah, snežinkah, vetrovih, igri, metuljih, cvetju, semaforu, pticah, soncu, vrtovih, morju, šoli, jeseni in razstavi dvanajstih risb »tisoč in več nemirov« — poje avtor o bogastvu in čistosti otroških doživetij.

Mirčevski Milan-Mirče, Taševska Ljupka: Raspeano detstvo. Zbirka notirani pesni. Ilustr. Aleksandar Filipovski. Tetovo, Polog 1974. 51 str. 4°.

Prva knjiga učiteljev iz Strumice Milana Mirčevskega-Mirčeta in Ljupke Taševske je novost. Gre za zbirko notiranih pesmi z uvodnim, spremnim in zaključnim besedilom. Uvodni teksti, pesmi in note so tandemsko delo obeh pedagogov. Knjiga je namenjena učiteljem za delo z otroki, vendar je dostopna tudi otrokom na razredni stopnji in primerna za vzgojitelje v predšolskih ustanovah, za pionijske domove in starše učencev osnovnih šol.

Pesmi v zbirki *Pojočje otroštvo* tematsko obravnavajo čustva, doživet-

ja, radosti in igre otrok od njihovih prvih korakov v šolo prek prvih šolskih ur, zadovoljstva ob pisani in plodni jeseni, proslav velikih praznikov, novega leta in sprejema v pionirsko organizacijo do čudovitih podob snežink, veselja na drsališčih in zimskega spanja živali, ljubezni do matere, prebujanja življenja spomladi, marljivosti čebel, ptic, ki žalujejo za starimi gnezdi, meseca mladosti, čestitk tovarišu Titu in slovesa od šole. V teh znanih tematskih okvirih se avtorja poslužujeta različnih verzifikacij: osmercev, devetercev, šestercev in njihovih medsebojnih kombinacij — ob ustrezni melodiji.

Besedilo je podkrepljeno s prikupnimi ilustracijami iz otroškega življenja.

Nikolova Olivera: Prijatelje Bon i Bona. Roman za деца. Skopje. Makedonska knjiga 1974. 123 str. 8°. (Literatura za деца.)

Roman oziroma povest *Prijatelja Bon in Bona* navdušuje z izredno nazorno frazo: jedrnato, bujno, dinamično, barvito, nepričakovano, svežo, občudovanja vredno, zato ga preberemo v eni sapi, ne da bi se utrudili. Pisateljica rafinirano gradi ne samo arhitektoniko besedila, živahnost in privlačnost pripovednega loka, pač pa neopazno, a prepričljivo, posredno, s podobami, ali naravnost — z dialogi in domislicami junakov vnaša tudi ustrezne življenjske izkušnje in sporočila, ki ne zvenijo deklarativno. V spominu ostane tudi lik male Jane, simpatična in prijetna sta njena prijatelja — miniatura Bon in Bona »s sto in eno preverjeno in raziskano skrivnostjo«, brez katerih bi bilo življenje prazno in samotno, teta Caca z njenim Rejkjavikom, papagajček Puci, Janina mama in drugi, ki ustvarjajo specifično otroško okolje v družinskem življenju, pa odnosi, proslave itn., same značilnosti, ki jih poznajo otroci vseh svetovnih meridianov.

Parmakovski Živko, Naumovski Vasko: Srebrni potočinja. Bitola. Razvitok 1974. 35 str. 8°. (Biblioteka za učence.)

Srebrni potoki so v bistvu izbrane otroške pesmi z močnim estetskim in vzgojnim sporočilom. Zastopani avtorji Gligor Popovski, Vidoe Pod-

gorec, Vančo Nikoleski, Stojan Tarapuza, Miho Atanasovski, Bistrica Mirkulovska, Radovan P. Cvetkovski, Čedo Jakimovski, Lazo Karovski, Vasil Kunoski, Dimitar Balojani in drugi so znana in priznana imena makedonske otroške književnosti.

Motivni razpon v tej zbirki je zelo širok: obsega lepoto narave, bogastvo živalskega sveta, ljubezen do domovine, neizčrpno vsakdanjost otroškega življenja, doživetja in radosti, praznike in proslave itn.

Glasbena pedagoga Živko Parmakovski in Vasko Naumovski, strokovna učitelja glasbenega pouka v Bitoli, sta na osnovi umetniške vrednosti izbranih pesmi skomponirala navdihnjene, zanosne, privlačne in preproste skladbe, ki jih odlikujejo lahka »pevnost, prijetna melodika, jasna struktura in glasovni obseg, prilagojen otroškim zmožnostim«.

Zbirka je privlačna in uporabna tako v osnovni šoli kot tudi za kulturo govora in glasbeno vzgojo pri vzgojno izobraževalnem delu v predšolskih ustanovah.

Podgorec Vidoe: Pepel i cvet. Roman za деца. Ilustr. Tome Filipovski. Bitola, Razvitok 1974. 168 str. 8°. (Biblioteka za učence.)

V celoti vzeto daje ta Podgorčev roman sugestivno predstavo o veličini NOB in revolucije. To predstavo doživljamo na specifičen način: avtor razgrne pred nas globoke psihološke pretese in rane, dileme, nasprotja, mračna razpoloženja in čustva upanja sredi pošastne vojne stihije.

Svojo pozornost posveča pisatelj predvsem otroku v viharjih letih. O svojih doživljajih otrok samo pripoveduje. Skozi njegova usta odkriva pisatelj srečanja, pogovore, trpljenje, spoznanja in izkušnje, ki se neizčrpno nabirajo v življenju, v ljudeh, sredi lepote narave, pri tistih, ki jih je življenje naučilo vztrajnosti in zaupanja vase. Vojna neusmiljeno in brutalno uničuje pastoralno otroškega življenja. Nebogljene otroke meče v vojno viхро in jih sooča s problemi in grozotami, ki negirajo humanost.

Človek in življenje pa vendarle premagata vsako zlo. Kal resničnega, pravega človeka, ki hrepeni po sreči, je neuničljiva. Ideal srečnega živ-

ljenja — življenja brez vojne — je simbolično predstavljen v »sončni republiki«, bratski skupnosti vseh dobrih ljudi.

Humanistična prepojenost daje osnovno značilnost temu romanu.

Ristevski Cvetan: Avanturite na Razvigorko. Ilustr. Dimitar Kočovski-Mičo. Bitola. Razvitok 1974. 70 str. 8°. (Biblioteka za učenici.)

Zbirka dvanajstih zgodb *Razvigorkove dogodivščine* prinaša šopek »dišečih spominčic, nabranih na vrtu bosonovega otroštva,« in vrsto poetičnih doživetij v izobilju, ki ga ponuja nepopravno razigrano otroštvo sredi čudovitih prirodnih lepot, lirizem učenčeve vsakdanjosti, množico vseh mogočih situacij, spopadov in razpletov v medsebojnih odnosih otrok in v njihovih odnosih do starejših itn.

Avtorju se je posrečilo harmonično sintetizirati in čustveno predelati svet lastnega otroštva ter ga povezati z izkušnjami in spoznanji neposrednega pedagoškega dela z otroki, katerih čustveni, miselni in moralni razvoj vselej odpira široke možnosti za pozitivno vplivanje.

Zgodbe je mogoče brati brez napora, saj so s podobami vezane na vesele in žalostne trenutke, vselej okrepljene s primernim in poučnim koncem. Posebno vrednost jim daje nazoren jezik: bogastvo besednjaka, jednatost stavka, stilna svežina in vpletanje ljudskih pregovorov in rekov.

Značilen je tudi humor v mnogih zgodbah.

Treneski Blaže: Od violinata na šturčeto. Ilustr. Slobodan Pupinoski. Bitola. Razvitok 1974. 48 str. 8°. (Biblioteka za učenici.)

Tematski okvir pesniške zbirke *Mur nove gosli* je razviden že iz naslova. Gre za vedro, živahno, igrivo poezijo.

Osnovni pristop pesnika Blažeta Treneskega k predmetu navdiha in doživljenja je animacija živali, pojavov in predmetov, ki so v središču otrokovega zanimanja: tu so violinist Murenček, teta Liza, ki ima rada kokoši in peteline, krokar Garo, čmrlj Brmko, muha Zujka, raca Miss, doktor Štoklja, žaba, vrabec in lastovka, dedek Medek, darežljiva je-

sen, novoletne želje, dedek Mraz — Nosidar in drugi.

Treneski ustvarja verze, kitice in podo-be preprosto, neposredno, z lahko-to. Vnaša življenjsko svežino, jednatost in sugestivnost. Skozi naravno pisanost živali, rastlin, pojavov in njihovih najrazličnejših personificiranih odnosov, ki zbujajo obilo doživetij, predstav in novih spoznanj, se prepleta osnovna pesnikova misel: »Nič ni dražjega od rodnega kraja!«

Vasilevski Risto: Golemi i drugi raboti. Zbirka pesni za deca. Skopje, Mislja 1974. 72 str. 8°.

Zbirka *Velike in druge reči* obsega 65 pesmi, ki pričajo o zavestnem prizadevanju avtorja, da bi razširil motivni krog poezije, namenjene otrokom. Vasilevski se trudi najti lasten pristop k obstoječi preokupaciji otrok in k poeziji zanje: tu so narava in spremembe v njej, zanimivi pojavi, družinsko okolje, svet živali, predmeti, s katerimi je otrok vsak dan v stiku itn. V pesmih, kot so Cirkus, Gledališče, Stopnice, Velika reč, Gospod in druge, je čutiti dih urbaniziranega okolja. Pesnik uporablja pri tem različno verzifikacijo in obilico stilističnih sredstev, ki so značilna za otroško poezijo in otroku dostopna.

Verzi v poeziji Rista Vasilevskega tečejo igrivo, dinamično in zbujajo vedra in prijetna doživljanja in razglabljanja.

Omeniti velja, da se Risto Vasilevski (roj. 1943) s to svojo sicer že peto knjigo tokrat prvič predstavlja mladim bralcem.

Sazdovski Tode-Mali: Cveti na vetrušini. Roman za deca. Skopje, Makedonska knjiga 1974. 157 str. 8°. (Literatura za deca.)

Osnova romana *Cvetje v viharju* je surova odiseja navadne podeželske družine s pobočja herojske Kozjak planine, ki jo je okupacija potisnila v viхро osvobodilne borbe.

Dejanje se odvija paralelno po dveh tirih: prvi sledi usodi trinajstletnega otroka Taneta, katerega oče pade v prvih bojih partizanskega odreda z okupatorjem; drugi pripoveduje »zgodbo« užaloščene žene in matere Lene. Okrog teh dveh dominantnih likov niza Sazdovski vznemirljive do-

godke po katastrofalnem požigu vasi in po nasilni ločitvi otrok in staršev.

Ko avtor sledi dogodkom in doživetjem, v katerih sodeluje Tane, upodablja mračno vzdušje časa, v katerem se postopoma dvigajo na površje nosilci borbe za lepši svet. Tane, nekoč »strahopeten in miren otrok«, se poslovi od otroštva in se iz dneva v dan bolj »razcveta v viharju«, raste v pogumnega in bistrega partizanskega kurirja. Kot borec preseže samega sebe: ujame fašista, si pridobi zaupanje in spoštovanje, s svojimi dejanji navdušuje prekaljene borce, zasluži Titovo sliko.

Mati Lena je tipična kmetica: visoka, trda, a z neskončno ljubeznijo do svojega edinčka Taneta, ki je po moški smrti njen življenjski smisel. Globoko v njej tli neugasljiva maščevalnost. Ni ji jasen pomen osvobodilne borbe. Bojuje se s srcem, namesto z razumom.

Pripoved teče lahko in prepričljivo. Liki — posebno Tane — se raz-

krivajo v podobi in dejanju — neposredno.

Vodilni motiv romana je pričevanje o junaškem času v nekem kraju domovine. Še močnejše je sporočilo: vojna uničuje življenja, gmotne dobrine, uničuje otroštvo, življenjsko radost.

Prevedel Slavko Jug

Dela iz drugih jugoslovanskih književnosti, prevedena v makedonščino leta 1974:

Lukić Dragan: Bomba vo belo kafe. (Bomba u belo kafi. Prev. Vidoe Podgorec.) Ilustr. Tome Filipovski. Skopje, Naša knjiga 1974. 121 str. 8°. (Zlaten bumbar.)

Hojić Advan: Dvaipol borci. (Dva i po borca. Prev. Vlado Popovski.) Ilustr. Tome Filipovski. Skopje, Naša knjiga 1974. 137 str. 8°. (Zlaten bumbar.)